

Віктор Петрович СИНЧАК,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права,
synchak@ukr.net

УДК 351.86

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПОНЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Визначено національну безпеку держави пріоритетним завданням державної політики. Визнано проблемним завданням формування податкових доходів в умовах ведення військових дій на сході країни. Наголошено на необхідності використання нових напрямів мобілізації податкових доходів до бюджетів. Установлено необґрунтованість підходів дослідників до ролі податкової культури в мобілізації податкових доходів. Виокремлено низку переваг податкової культури. Доведено доцільність посилення ролі податкової культури в умовах ведення бойових дій. Підтверджено недоцільність зниження рівня податкової культури в контексті формування податкових доходів. Наведено авторське визначення податкової культури. Обґрунтовано доцільність віднесення податкової культури до організаційних чинників бюджетної безпеки. Аргументовано доцільним вважати довіру індикатором податкової культури. Визнано несплату податків в умовах військових дій загрозою національній безпеці. Запропоновано внесення змін до чинного законодавства для визнання низької податкової культури загрозою національній безпеці.

Ключові слова: платник податку, податкова культура платника податку, фіскальна служба, податкова культура працівників фіскальної служби,

© Синчак В. П., 2017

податкова культура, податкова культура суспільства, учасники податкових відносин, загроза, національні інтереси, бюджетна безпека, економічна безпека, економічна компонента національної безпеки, національна безпека.

За будь-яких суспільно-економічних формацій забезпечення національної безпеки країни належить до пріоритетних завдань державної політики. Однак архіважливої гостроти набувають ці питання тоді, коли країна знаходиться у стані постійних загроз і небезпек, пов'язаних, з одного боку, з порушенням її територіальної цілісності та анексією Криму, а з іншого — веденням бойових дій на іншій частині території та її частковою розрухою. Внаслідок такої агресії країна позбавлена повноцінного економічного зростання та значних обсягів податкових надходжень, що традиційно надходили до консолідованого бюджету від платників податків, зареєстрованих на цих територіях. Тому виникає необхідність мобілізації додаткових коштів, які можливо одержати традиційним шляхом, збільшивши податкове навантаження, зокрема у вигляді військового збору, що і було зроблено на початку агресії проти нашої держави, або вдавшись до інших способів, випробуваних часом. Одним із них, який, на нашу думку, є достатньо дієвим у цій ситуації, слід вважати необхідність підвищення рівня податкової культури громадян як суб'єктів національної безпеки держави.

Зазначене й обумовлює необхідність поглибленого вивчення теоретичних і практичних аспектів формування та поширення податкової культури на різних рівнях державної влади, серед платників податків і в суспільстві загалом. Проте амбівалентність підходів до проблем формування податкових доходів «негайно і вже» призводять до неоднозначного сприйняття податкової культури та применшення її ролі у наповненні бюджетів податковими доходами, що особливо неприпустимо в умовах сьогоденних загроз і викликів. Такі підходи потребують переосмислення місця і значення цього чинника в підсистемі економічної складової національної безпеки держави, який залишається поза увагою дослідників, хоча сам термін «податкова культура» активно артикулюється в різних економічних дослідженнях. Усі ці питання й породжують нагальні проблеми податкової культури в суспільстві як чинника економічної складової національної безпеки держави та зумовлюють необхідність їх дослідження в науковій статті.

Вивчення літературних джерел підтверджує, що поняття «національна безпека» є достатньо складним і багатокомпонентним явищем як з погляду його трактування, так і з точки зору побудови її складових (компонент), здійснення державного управління та моніторингу в системі стратегічного планування тощо. Із значного масиву наукових публікацій, у яких авторами досліджуються означені та їм подібні проблеми, слід відзначити праці Г. Ситника, В. Олуйка та М. Вавринчука [1], Н. Нижник, В. Білоуса [2], С. Лихачова [3], В. Абрамова [4], В. Ліпкана [5], О. Устименка [6] та інших авторів.

Не менш дискусійним, хоча і відносно новим поняттям у вітчизняних економічних дослідженнях, є дефініція «податкова культура», яка аналізується науковцями в галузі економічних наук, серед яких — В. Андрущенко [7], Ю. Іванов [8], О. Сидорович [9] та інші дослідники. Долучався до дослідження проблем податкової культури й автор цієї статті [10–11].

У той же час напрацювання вітчизняних науковців у державно-управлінському та політико-економічному вимірах ще не розглядають і не характеризують податкову культуру як чинник економічної компоненти загалом і бюджетної безпеки зокрема та не відображають її взаємозв'язок з національною безпекою держави. Тому очевидною доцільністю є дослідження цього феномену в українському суспільстві, зважаючи на загрози національним інтересам і національній економічній безпеці, пов'язані зі скороченням валового внутрішнього продукту (порівняно з довоєнним періодом), підвищеною часткою тіньової економіки та поряд із цим зростаючою потребою і необхідністю постійного збільшення податкових доходів до відповідних бюджетів як необхідної передумови фінансового забезпечення обороноздатності країни в умовах ведення військових дій на сході нашої країни та тимчасової анексії АР Крим.

Мета статті — проаналізувати особливості та довести необхідність поширення податкової культури у сфері розподільних відносин як суспільно важливого чинника органічно поєднаного з економічною складовою національної безпеки держави.

В умовах постійного реформування контролюючих органів у сфері оподаткування, що стає причиною зміни організаційної структури, скорочення штатної чисельності працівників як на рівні вищої і середньої ланок, так і низової, суттєво змінюються підходи до організації податкових відносин держави з платниками податків, зокрема щодо зменшення кількості перевірок і запровадження мораторію на їх проведення, використання методу спостереження і податкового моніторингу в системі податкового контролю тощо. Тому відносини між контролюючими органами та платниками податків і зборів повинні базуватись на основі дотримання взаємного балансу інтересів без його порушення, та, звісно, з дотриманням вимог чинного законодавства, що ставить підвищені вимоги як до перших, так і до других.

Доцільно зазначити і те, що для збалансування відносин, а відтак — і мінімізації суперечностей між платниками і низовими ланками фіскальної служби, значно зменшено кількість перевірок порівняно з попередніми роками. Причому така практика скорочення перевірок у нашій державі спостерігається не один рік, хоча це не зменшує нарікань на велику їх кількість загалом. Однак важливим у цьому діалозі є те, що з боку ДФС України ці зауваження беруться до уваги та вживаються заходи до їх усунення, зокрема не за рахунок директивного зменшення, а на підставі ризикоорієнтованої системи відбору, яка

дозволяє відібрати саме тих платників, які мають найбільш ризикові ознаки.

Очевидно, що це перспективний напрям у роботі з платниками податків, який підтверджений багаторічною практикою розвинутих країн Заходу, в яких фіскальні відомства перетворилися в орієнтири й осередки успішної боротьби з найгрізнішим явищем податкової антикультури — ухиленням від податків у супроводженні корупції в державному секторі. Так, в Італії після досить успішної компанії «чисті руки» (2006–2007 рр.) проти мафії та її підсобників у державному апараті оголошено програму нещадної війни з неплатниками податків усіх категорій [12, с. 322].

Безумовно, охарактеризовані новації в податковій політиці заслуговують уваги, адже подібні результативні заходи завжди сприймалися позитивно як платниками податків, так і суспільством загалом. Унаслідок їх проведення, з одного боку, мінімізується тиск на бізнес, а з іншого — виникає необхідність підвищення рівня податкової культури, як самих працівників фіскальних служб, так платників податків і суспільства загалом, оскільки її вимоги однаковою мірою розповсюджуються і на перших, і на других, і на третіх без винятку.

Отож підвищення рівня податкової культури у суспільстві поряд із зазначеними підходами, на нашу думку, дозволять у перспективі збільшити податкові надходження та компенсувати можливі втрати державного та місцевих бюджетів і в Україні. З їх зростанням стане можливим синхронізувати фінансові потоки держави, підвищити видатки на забезпечення життєвого рівня населення та зменшити загрози для економічної безпеки, під якою, за визначенням А. І. Абалкіна, будемо розуміти сукупність умов і чинників, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення [13].

Серед означених у визначенні факторів, з позиції об'єкта дослідження, доцільно виокремити податкову культуру суспільства, яку пропонуємо одночасно відносити до організаційного чинника економічної безпеки загалом і бюджетної зокрема. З економічної точки зору, бюджетна безпека становить здатність держави за допомогою бюджету виконувати властиві їй функції та завдання, а також задовольняти потреби платників податків та одержувачів бюджетних коштів з урахуванням індивідуальних, корпоративних і суспільних інтересів. Тому під поняттям «бюджетна безпека» слід розуміти стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [14, с. 151]. Отож забезпечення бюджетної безпеки держави є однією з вимог підвищення рівня податкової культури в українському суспільстві.

Проте, як показує аналіз літературних джерел, дефініція «податкова культура» ще не повинна належного обґрунтування серед науковців. Звертають на себе увагу підходи, за яких податкова культура розглядається звужено на рівні податкової системи чи будь-яких

грошових відносин з ототожненням, в одному випадку, з податковою свідомістю, а в іншому — з податковою дисципліною, до того ж, як явище, відособлене від інших компонентів культур. Відомі й інші підходи, коли податкову культуру тлумачать як подію, яка притаманна лише платникам податків або працівникам контролюючих органів у сфері оподаткування під час їхніх взаємовідносин без урахування інших інституцій і членів суспільства.

Звісно, з такими підходами однозначно погодитись не можна, оскільки, вважаємо, що податкова культура має бути невід'ємним атрибутом сучасного суспільства загалом та громадянина зокрема як суб'єкта забезпечення національної безпеки держави. Відтак ми погоджуємось із Ю. Б. Івановим, що податкову культуру як невід'ємну складову правової культури варто розрізняти від податкової культури окремого учасника податкових відносин і податкової культури суспільства загалом [8, с. 35]. З урахуванням наведеного, податкову культуру суспільства нами пропонується розглядати як складову загальнонаціональної культури, що становить систему цінностей, набутих і побудованих на розумінні важливості для країни та кожного члена суспільства необхідності сплати податків учасниками податкових відносин, урегульованих державою на підставі нормативно-правових актів.

На нашу думку, наведене визначення дозволяє виокремити низку переваг, які дають можливість розглядати податкову культуру комплексно, адже вона стосується не лише тих, хто сплачує податки або контролює їх сплату, але й осіб, які набувають її ще з раннього віку, підвищуючи згодом свій рівень у закладах освіти, завдяки вивченню спеціальних навчальних дисциплін із податкової політики, фінансового, податкового та бюджетного законодавства. За такого підходу створюються умови для формування свідомого громадянського суспільства з високим рівнем податкової культури як передумови налагодження прозорих бюджетно-податкових відносин. Одним із стратегічних завдань у такій роботі повинно стати зближення обопільних інтересів з головною метою, що ґрунтуватиметься навколо загальнодержавних інтересів як основи, на якій повинні вибудовуватись права і обов'язки стосовно розуміння важливості для країни та кожного члена суспільства необхідності сплати податків і прозорого витрачання зібраних коштів, для чого необхідно [10, с. 158]:

— створити громадську організацію «Фонд розвитку податкової культури в Україні» з продукуванням останньої в українському суспільстві;

— забезпечити прозорість у сплаті платежів кожним із платників і їх витрачанні з опублікуванням цих даних у спеціальних статистичних збірниках.

І, навпаки, за відсутності подібних заходів посилюватиметься феномен антикультури, наслідком якої може бути приховування податків і їх несплата, неефективне та нецільове використання бюджетних коштів тощо. Як наслідок, виникає загроза втрати межі між

«високою» і «низькою» податковою культурою, оскільки відбуватиметься конструювання так званої поліваріантної культури, здатної порушити композиційну цілісність і створити множинність варіантів розвитку буттєвих форм, різних за змістом і спрямованістю [11, с. 725]. Цілком ймовірно, що такий сценарій розвитку становитиме певну загрозу економічній безпеці як складовій національної безпеки держави. Під останньою, за визначенням Г. П. Ситника [15, с. 27], будемо розуміти сукупний результат заходів політичного, економічного та воєнного характеру, спрямованих на забезпечення суверенітету, реалізовані можливості щодо збереження політичного режиму, політичної стабільності тощо.

На зазначеному питанні доцільно зупинитись більш детально, адже зі схваленням рішення Радою національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» (далі — Стратегія) та виданням з однойменною назвою відповідного Указу Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 (далі — Указ) в нашій державі на період до 2020 року введено в дію стратегічно важливий документ. У цьому нормативно-правовому акті, окрім інших актуальних внутрішніх загроз економічній складовій національної безпеки держави, визначено економічну кризу, виснажені фінансові ресурси держави, знижений рівень життя населення. Усе це, як зазначено в Стратегії, спричинено [16]:

— монопольно-олігархічною, низькотехнологічною, ресурсовитратною економічною моделлю;

— відсутністю чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, воєнно-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких завдань;

— високим рівнем «тінізації» та криміналізації національної економіки, кримінально-клановою системою розподілу суспільних ресурсів;

— деформованим державним регулюванням і корупційним тиском на бізнес;

— надмірною залежністю національної економіки від зовнішніх ринків;

— неефективним управлінням державним боргом;

— зменшенням добробуту домогосподарств та зростанням рівня безробіття;

— активізацією міграційних процесів унаслідок бойових дій;

— руйнуванням економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втратою їх людського потенціалу, незаконним вивезенням виробничих фондів на територію Росії.

З наведеного вище очевидно, що серед нагальних внутрішніх загроз економічній безпеці, а відтак — і національній безпеці держави, певна їх частина, хоча і опосередковано, пов'язана із несплатою податків. Зв'язки між наведеними загрозами, опосередковані зі сплатою податків, свідчать, що податкова культура стосується майже

усіх сфер життя та всього суспільства, а отже може стати тією ланкою, яка здатна згуртувати населення навколо національних інтересів, зокрема і в період військових дій на сході нашої країни. І, навпаки, її зменшення може призвести до збільшення кількості осіб з низькою податковою культурою, а отже, становитиме загрозу для виконання державою покладених на неї функцій, оскільки, як слушно зауважує Г. Ситник, поширення віртуальних груп за інтересами знижує здатність держав до ефективного управління, на яке все більший тиск справляє масова, чисто низькопробна й ворожа до національних здобутків культура [17, с. 29].

Поряд із цим потрібно зважати і на те, що ось так просто проблема сплати податків не вирішиться, що пов'язано, насамперед, з небажанням окремих осіб їх сплачувати через низький рівень суспільного усвідомлення (так звана проблема «вимушеного пасажир»), а також через прагнення окремих індивідів користуватися суспільними благами без участі у їх створенні шляхом сплати податків (так звана «проблема безквиткового пасажир»). Мабуть, саме з цих міркувань самоусвідомлення необхідності фінансового забезпечення для виконання державою покладених на неї функцій, навіть у дуже віддаленій перспективі, окремими дослідниками ставиться під сумнів. З огляду на це, слушною є думка Л. П. Сідельникової, яка зазначає: «Одним словом не виникає жодних сумнівів, що примус в оподаткуванні ніколи не стане анахронізмом» [18, с. 277].

Проте, на нашу думку, в сучасному демократичному суспільстві цю проблему потрібно розглядати дещо ширше, у тому числі виходячи із ситуації, що склалась у країні в той чи інший період її розвитку, у тому числі і в період очевидних загроз і небезпек, зокрема і тих, що постали нині перед Україною у зв'язку з військовими діями на сході та анексією Криму. Отож потрібно підносити на новий рівень розуміння феномен суспільної свідомості, що особливо добре проявляється у такі періоди. Тому, не відкидаючи аргументацію вказаного автора, бо вона є достатньо прагматичною і її також необхідно враховувати при мобілізації податкових доходів до бюджетів, все ж таки вважаємо, що зазначений вище примус в оподаткуванні є одним із аспектів низької податкової культури. Однак його необхідно не просто констатувати як факт несплати податків чи як порушення конституційного обов'язку (ст. 67 Конституції України) або як безпідставне користування суспільними благами, а як чинник загрози одній із підсистем національної безпеки держави.

Адже, по-перше, податкові доходи дозволяють забезпечити більше 80 % доходів Консолідованого бюджету країни. Відтак виконання державного бюджету України за податковими доходами є вагомою передумовою фінансового забезпечення, необхідного для виконання державою покладених на неї функцій, серед яких — формування її обороноздатності. Отож в умовах військових дій на сході нашої країни та ненадходження від платників податків і зборів коштів до відповідних

бюджетів через низьку податкову культуру більш ніж переконливо доводить вплив останньої на національну безпеку держави.

По-друге, серед основних напрямів державної політики національної безпеки України ключовою умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом ефективного використання бюджетних коштів [16]. Тож якщо погодитись із тим, що суспільними благами користуються всі громадяни як суб'єкти забезпечення національної безпеки держави, і, навіть ті, які здійснюють свою діяльність у тіньовій економіці без сплати податків або з частковою їх сплатою, то постає цілком логічне запитання щодо законності фінансування таких витрат для осіб, які не беруть участі у створенні джерел асигнування, створених за рахунок податкових доходів.

Це з одного боку, а з іншого — виникає ще одне запитання, зокрема щодо неефективного витрачання бюджетних коштів або як зазначено вище — «проблема безквиткового пасажира», який через свою низьку податкову культуру не бере участі у формуванні централізованого фонду фінансових ресурсів і цією своєю бездіяльністю не сприяє посиленню економічної, а отже, і національної безпеки держави. Більше того, одержуючи профінансовані іншими платниками податків суспільні блага, особа з низькою податковою культурою несе певну загрозу для національної безпеки держави, адже завдяки необхідності фінансового забезпечення суспільних послуг і за умови їх одержання індивідами з низькою податковою культурою, відбувається зменшення бюджетних коштів, а разом із цим можуть вимушено прийматися управлінські рішення або здійснюватиметься на них тиск щодо недофінансування інших державних функцій, у тому числі й обороноздатності країни.

Тому, на нашу думку, недоцільно недооцінювати роль податкової культури в підвищенні рівня економічної складової в національній безпеці держави, що особливо характерно для теперішнього часу, коли проти України ведеться гібридна війна, тобто комплекс скоординованих і ув'язаних спільним задумом дипломатичних, інформаційних, військових і економічних заходів, спрямованих на реалізацію агресивних завдань імперської політики [6]. Усе це набуває важливості із погляду побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою, що повинна базуватись на основі цінностей свободи і демократії, на чому якраз і наголошується у Загальних положеннях Стратегії, спрямованої на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки [16]. Адже кожна особистість, хоча і має суто індивідуалізовані інтереси, вона ще як член суспільства має спільні з іншими особами колективні потреби, серед яких чільне місце посідає безпека як однієї особи, так і її сім'ї, близьких і рідних, а отже — всього суспільства. Тож саме необхідність підвищення рівня податкової культури всіх і кожного в період загроз національним інтересам сприятиме зростанню суспільної свідомості та в разі реалізації такого напрямку дозволить посилити економічну компоненту національної безпеки держави на

зразок волонтерського руху, який на початку військової агресії проти України зумів об'єднати кошти громадян, чим допоміг владі відновити обороноздатність країни.

Разом із цим, вибудовуючи податкові відносини держави з платниками податків, важливо акцентувати увагу не лише на величині частки при первинному розподілі валового внутрішнього продукту, але й на напрямках його використання під час перерозподілу, що дозволить дати оцінку щодо необхідності понесених суспільно необхідних витрат. У цьому якраз і полягає доцільність вилучених доходів у платників податків, а їх кінцеве призначення, за умови його сприйняття суспільством, сприятиме визнанню податкової та видаткової політики держави і матиме вплив на підвищення рівня податкової культури як платників податків, так і осіб, причетних до реалізації податкових відносин.

Тож саме податковій культурі як необхідному напрямку формування фінансових ресурсів на забезпечення суспільно важливих функцій має надаватись пріоритет. Для його реалізації феномен податкової культури повинен бути піднесеним на якісно новий рівень як у суспільстві загалом, так і в роботі контролюючих органів у сфері оподаткування, зокрема на кожному напрямі діяльності структурних підрозділів вищої, середньої та низової ланок з платниками податків.

Відтак доцільним, на нашу думку, є внесення змін до ст. 7 «Загрози національним інтересам і національній безпеці України» Закону України «Про основи національної безпеки України» в редакції від 7 серпня 2015 р. [19], якими передбачити, що загрозами національній безпеці, зокрема в економічній сфері, є низький рівень податкової культури громадян як суб'єктів забезпечення національної безпеки. Такі зміни сприятимуть підвищенню не лише податкової культури в суспільстві, але й створюватимуть умови для усвідомлення відповідальності громадян як за сплату податків, так і за посилення економічної компоненти національної безпеки держави.

Важливе значення в бюджетно-податкових відносинах, а відтак — і у розвитку податкової культури, повинно відводитись довірі, яка є індикатором людського суспільства або, як слушно зауважує Ф. Фукуяма, — своєрідним «змацуванням» суспільного механізму [20, с. 254]. Однією із форм довіри слід вважати податкові декларації, що подаються громадянами у визначені законодавством терміни та під їхню особисту відповідальність. Завдяки поширенню інформаційних технологій у країнах Заходу набувають впровадження онлайн-послуги, що надаються податковими відомствами платникам податків при складанні попередніх декларацій, виходячи з інформації, накопиченої на серверах фіскальних служб, зокрема від банків, пенсійних фондів тощо. Після ознайомлення з такою декларацією платник податків має право погодитись з наведеними в ній даними, зробити в них зміни або відмовитись від такої послуги [12, с. 325]. Впровадження такого сервісу, безумовно, заслуговує уваги, а набутий досвід — вивчення, опрацювання та поширення у нашій країні.

При цьому необхідно враховувати, що будь-які крайнощі в застосуванні досвіду інших країн — неприпустимі. Не можна однозначно погодитись із тим, що при запровадженні декларування та допущенні будь-яких помилок відразу потрібно застосовувати каральні санкції. Тут доречно нагадати вислів Джона Рокфеллера, який зауважував [21]: «Я можу прозвітувати за кожний зароблений мною мільйон, крім першого». Наведена теза підтверджує, що на початку декларування доходів можливі помилки, які, безумовно, повинні виправлятися за допомогою представників фіскальної служби з урахуванням накопичених нею даних про доходи з одночасним запровадженням мораторію незастосування штрафів на п'ять перших років.

Безперечно, декларування хоча і є перспективним напрямом збільшення податкових доходів бюджетів, але до нього потрібно ставитись з урахуванням того, що значна частина українського суспільства має радянське минуле, в якому терміни «податок» і «податкова культура» сприймалися як категорії, притаманні капіталістичній формації, а процеси декларування піддавались критиці. Усе це мало і відповідний негативний вплив на довіру, підвищення якої в майбутньому сприятиме зростанню податкової культури в суспільстві, а разом із ними створюватимуться умови для посилення економічної компоненти національної безпеки держави.

Отже, серед нагальних внутрішніх загроз економічній безпеці, а відтак — і національній безпеці держави, певна їх частина опосередковано пов'язана із несплатою податків. Тому мінімізацію загроз для однієї із складових національної безпеки країни пропонується здійснювати через підвищення рівня податкової культури суспільства як складової загальнонаціональної культури. При цьому податкову культуру запропоновано відносити до організаційного чинника економічної компоненти загалом і бюджетної безпеки зокрема, а її індикатором — вважати довіру суспільства, який змінюватиметься одночасно з цим феноменом та відображатиметься в обсягах податкових надходжень.

Одним із прикладних аспектів, який передбачає посилення вагомості податкової культури в економічній складовій національної безпеки, є розробка змін до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», якими низький рівень податкової культури пропонується визнавати загрозою національної безпеки.

Таким чином підвищення рівня податкової культури у суспільстві сприятиме зростанню суспільної свідомості, створюватиме умови для усвідомлення відповідальності громадян за сплату податків, дозволить у перспективі збільшити податкові надходження та компенсувати можливі втрати державного та місцевих бюджетів, а отже — посилюватиме економічну компоненту національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика / за заг. ред. Г. П. Ситника. Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. 612 с.
2. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. Ірпінь, 2000. 304 с.
3. Лихачов С. Національна безпека України як об'єкт державного управління // Право України. 2009. № 10. С. 182–189.
4. Абрамов В., Мошинський Р. Теорія безпеки та інститути (про вибір методологічної основи наукового дослідження системи національної безпеки) // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 3. С. 5–13.
5. Ліпкан В. Поняття та зміст націоналістичності // Право України. 2003. № 9. С. 114–118.
6. Устименко О. В. Моніторинг національної безпеки як складова механізму стратегічного планування // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління». 2016. № 4. С. 50–55.
7. Андрущенко В. Л. Умови та ідеали податкової культури // Професійна етика працівника державної податкової служби як складова етики державного службовця України : Матеріали наук.-практ. конф. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2006. С. 13–17.
8. Іванов Ю. Б. Сутність та ключові аспекти податкової культури як чинника національної економічної безпеки // Стан і проблеми оподаткування в умовах світової фінансової кризи : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. Донецьк : ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського, 2009. С. 33–37.
9. Сидорович О. Ю. Діалектика оподаткування: інституціональні консенсуси і конфлікти. Тернопіль : Економічна думка, 2015. 432 с.
10. Синчак В. П. Формування податкової культури українського суспільства в умовах євроінтеграційних процесів // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : зб. тез. III Міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 квітня 2013 р. : в 2 ч. / Держ. подат. служба України, Нац. універ. ДПС України. Ірпінь, 2013. Ч. 1. С. 157–158.
11. Синчак В. П. Податкова культура як фактор зменшення ризиків у відносинах сільгоспвиробників із бюджетами // Розвиток облікової і фінансової складових економічної науки та практики : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 вересня 2013 р., м. Київ) / відпов. за вип. Б. В. Мельничук. К., 2013. С. 724–727.
12. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція). К. : Алерта, 2013. 384 с.
13. Абалкин Л. И. Избранные труды. М. : Экономика, 2000. Т. IV. 332 с.
14. Кульчицький М. І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 494 с.
15. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (Концептуальні та організаційно-правові засади). К. : НАДУ, 2011. 543, [1] с.
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ

- Президента України / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/OvFReR>.
17. Ситник Г. Інституційно-цивілізаційна парадигма дослідження проблем та державно-управлінських аспектів забезпечення національної безпеки // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 2. С. 25–34.
 18. Сідельникова Л. П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору. Херсон : Гринь Д. С., 2010. 436 с.
 19. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964–IV / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://goo.gl/ZtrFba>.
 20. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: пер. с англ. М. : ООО АСТ; Ермак, 2004. 730 с.
 21. Афоризмы, цитаты, высказывания, фразы — Рокфеллер Джон / Афоризмы, цитаты, высказывания со всего мира. URL : <https://goo.gl/ZZ93gH>.

Надійшла до редакції 20.03.2017

Синчак В. П. Налоговая культура как фактор экономической компоненты национальной безопасности

Определено национальную безопасность государства приоритетным заданием государственной политики. Вызнано проблемным заданием формирование налоговых доходов в условиях боевых действий на востоке страны. Акцентируется внимание на необходимости использования новых направлений мобилизации налоговых доходов в бюджеты. Установлено необоснованность подходов исследователей к роле налоговой культуры в мобилизации налоговых доходов. Выделено ряд преимуществ налоговой культуры. Доведено обоснованность усиления роли налоговой культуры в условиях ведения боевых действий. Подтверждено необоснованность снижения уровня налоговой культуры в контексте формирования налоговых доходов. Подано авторское определение налоговой культуры. Обосновано целесообразность отнесения налоговой культуры к организационным факторам бюджетной безопасности. Аргументировано целесообразным предложенное считать доверие индикатором налоговой культуры. Вызнано неуплату налогов в условиях военных действий угрозой национальной безопасности. Предложено внесения изменений к действующему законодательству для понимания низкой налоговой культуры как угрозы национальной безопасности.

Ключевые слова: плательщик налога, налоговая культура плательщика налога, фискальная служба, налоговая культура работников фискальной службы, налоговая культура, налоговая культура общества, участники налоговых отношений, угроза, национальные интересы, бюджетная безопасность, экономическая безопасность, экономическая компонента национальной безопасности, национальная безопасность.

Synchak, V. P. Tax Culture of Society as a Factor of Economic Components of National Security

Defined national security priority of state policy. Recognized problematic task of forming tax revenues in terms of warfare in the east. The necessity of using new lines of mobilizing tax revenues to budgets. Unfounded researchers established approaches to the role of tax culture in the mobilization of tax revenues. Singled out several advantages of tax culture. The expediency of strengthening the role of tax culture in warfare. Confirmed unreasonableness reduction of tax culture in the context of tax revenues. An author's definition of tax culture. The expediency of tax culture referring to the budget organizational factors of safety. Argued considered reasonable confidence indicator proposed tax culture. Recognized tax evasion in terms of military action threatened to national security. Proposed amendments to current legislation to recognize the low tax culture as a threat to national security.

Keywords: taxpayer, taxpayer's tax culture, Fiscal Service, the tax culture of workers of fiscal services, tax culture, tax culture of society, the participants of tax relations, the threat, national interests, budget security, economic security, the economic component of national security, national security.

